

A görög-keleti magyarok.

A magyarságnak a keresztény vallásra való áttérése idejében két hatalom: a bizánci és a római hatalom állottak egymással szemben a küzdőtéren.

Az egyes kulturkörök küzdelmét sajátágosan a nemzetek küzdelmeként vizsgálják és tárgyalják az írók, holott a külső tények mozgató okait: a lelkeséget kellene előtérbe helyezniök. A lelkeség: maga a kultúra. Az emberi társadalom fejlődésében kétségtelenül a kisebb közösségek: a nemzetek történetében szemlélnélhetjük, összefogva a fejlődést, de a nemzetek a kulturkörök tartozékai. Az ázsiai nagy kultúrákkal szemben Európában — a nyugateurópai kulturkör, valójában a zsidó-keresztény kulturkör, az ó- és újtestamentum együttes szelleméből nőtt ki.

A nyugateurópai kulturkörrel szemben a keleti keresztény kulturkör a konstantinápolyi patriarcha lelki vezetése alatt külön kulturkörre fejlődött.¹⁾

Nem kívánok sem a vonatkozó zsinatok elkülönülésre vezető határozataival, sem a hőstörténelem vonatkozó harcaival e helyen foglalkozni (ezek a kéznél lévő munkákból megállapíthatók), de külön súlyt kívánok helyezni a kulturális szakadás külső tényeire.

Az 1054-ben kimondott szakadás után a görögkeleti lélek a szláv kultúrát termelte ki. E két kultúra között az éles területi elválasztó vonal az Északi tengertől a Földközi tengerig terjed.²⁾

Ez a kulturdifferenciáltság adja érthető magyarázatát annak, hogy mi, magyarok, akkor is ütköző pont voltunk, amikor

1) Dr. Noszlopi László: A világnézetek lélektana. Budapest, 1937.

2) A protestantizmus lényegileg csak a kath. vallás területén jelentett reformokat. Ezért a protestantizmus szorosan a nyugateurópai kulturkör területéhez tartozik. Földrajzilag: Finnország, a Balticum, Lengyelország, Magyarország — Erdéllyel és Horvátországgal — a nyugateurópai kulturkör keleti határát alkották.

Ezzel szemben a görögkeleti kultúra a nagy szlávtság: Oroszország mellett Romániára és a Balkánra terjedt ki. A horvátok — kultúrájuk folytán váltak el a szlávtságtól. A szláv keleti kulturális egység a nyugati kulturterületnek a maga egészében vált lelkiadottságából folyóan az ellenlábasa.

a mohamedán kulturkör — és nem a török nemzet — hatalmi szféráját a nyugateurópai kulturkörrel szemben kiterjeszteni törekedett, és ütköző pont maradunk akkor is, amidőn a görög-keleti kulturkör világi hatalma: az orosz területi imperializmusát a görögkeleti lelkiiség területére kiterjeszteni akarja.³⁾

E kulturküzdelem szemlélete teszi némileg világossá a magyarság nyugati kereszténységének a kialakulását és jelentőségét.

Szent István idejére vonatkoztatva, jellegzetes szimbólum a magyar szent korona, amelynek alsó része: Dukász Mihály bizáncicsászár ajándéka, a felső részt pedig az akkor világi hatalmat is jelentő pápa küldte. A hőstörténelem küzdelmének mozgóatója: a vallások által kifejlesztett ellentétes kultúra.

A magyarságnak abban az időben voltak görögkereti vallású tagjai is.⁴⁾

Azt azonban nehéz a mai korig okmányozólag levezetni, hogy a görögkeleti magyarok miként élték át a letűnt évszázadokat, avagy mi módon mutakozhattak 1868-ban a nemzeti-ségi alapon szervezett: szerb és román görögkeletiek mellett magyar görögkeletiek is.

Ezzel a kérdéssel a „Keresztény Magvető“ már 1907-ben foglalkozott.⁵⁾

E kérdésre most azért térünk vissza — három évtized után, mert Magyarország kormányzója 1941. évi április hó 12-én dr. Popoff Mihály gör. kel. nagyprépost, érseki helynököt a görög-keleti magyar és görögkeleti rutén egyházak adminisztrátorává nevezte ki.⁶⁾

Korábbi tanulmányunk végső következtetése az volt, hogy a görögkeleti magyarok szervezkedjenek, hogy a hazai keresztény felekezetek közé beilleszkedhessenek.

A csonka-magyarországi görögkeleti magyarok dr. Doroszlai Mihály szegedi prépost-plébánus személyében találták meg a célért küzdeni kész vezért.⁷⁾

Mi örömmel gondolunk arra, hogy a vallásszabadság harcosaiként a görögkeleti magyarok egyházi szervezkedésének a

³⁾ A katolikus és protestáns szlávság lelkiileg nem vonható ide.

⁴⁾ A vonatkozó történelmi munkákban részletesen olvasható.

⁵⁾ Lásd: Dr. Tóth Gy.: „A görögkeleti magyarok“ c. tanulmányát. E tanulmány megjelenése után dr. Ferenczy Géza is foglalkozott e kérdéssel: „A görögkeleti vallás és a székelység“ címen. Az aradi székely generális nagygyűlésen olvasta fel s külön füzetben is megjelentette, azonban dr. Tóth Gy. tanulmányát sehol meg nem említette. Dr. Reiner Zsigmondot is egy helyen említi — a munkája címének közlése nélkül.

⁶⁾ Az ünnepélyes beiktatás Munkácson történt meg Kozma Miklós kormányzói biztos jelenlétében.

⁷⁾ 1934. évtől számítva „Magyar Kelet“ címen Szegeden havonként megjelenő, tájékoztató folyóiratot tartott fenn és a görögkeleti magyar egyház szervezéséért száll sikra.

szükségességét már a világháború előtt szóvá tettük és e meglátásunk helyessége a történelmi tények által igazolást nyert.

A világháború előtt a görögkeletieknek nemzetiségi alapon történt szervezkedése ma „faji“ jelleget hord magán. A faji jelel érvenyesülésének szükségszerű folyománya, hogy a magyar fajhoz tartozó görögkeleti vallásúak is szervezkedhesenek és magyar szellemű vezetésben részesüljenek.

A görögkeleti magyar hívek egyházi adminisztrálása immár hivatalos keretek közé jutott. Az illetékesek a kor szellemét ma másként értéklik, mint a világháború előtt történt, de azért a magyar társadalom fajiságánál fogva nem lehet közömbös e kérdéssel szemben.⁸⁾ Az egy akol és egy pásztor — egységesítő elve az egyes kulturkörön belül sem válhatik valóra, mert a társadalom és így a vallások fejlődése is a szabadság jegyében a tagczódás formájában bontakozik ki.

Ha a magyarság a négy *recepta religio* keretébe — hite szerint — nem férhet el, úgy a vallásszabadság történelmi nagy gondolata valósuljon meg a görögkeleti magyarokra nézve is önálló szervezetükben. De — az elől kifejtett szláv lelkiség nehogy méreg legyen a szervezet működésében, mert ez esetben nem a nyugateurópai magyarság erősödését fogja szolgálni, amire mindnyájunk szándéka irányult, hanem a szláv szellem kovászaként fog a nemzet testében erjedni.⁹⁾

Ember tervez, — Isten végez. Tápláljon az a hit, hogy Isten bölcs rendelése fajunk megerősítésére vezérli a jóra törekvő lelkeket.¹⁰⁾

Dr. Tóth György.

⁸⁾ A székely generalis gyűlésen dr. Ferenczy Géza által előterjesztett határozati javaslat 1) pontja: A görögkeleti magyar egyház szervezését a 26.000 székely testvér érdekeltségéni fogva **székely kérdésnek** tekinti s Erdély magyarságának megmentése céljából halaszthatatlannak minősíti.

⁹⁾ A „Magyar Kelet“ 1941. évi 5. számában dr. T. Gy. üdvözlő sorokat írt ily című cikkében: A görögkeleti magyar egyház feltámadása.

¹⁰⁾ A történetfilozófiai szemlélet eredménye szempontjából szükségesnek találok felhívni a figyelmet dr. Ferenczy Géza „Vallás és nemzetiség“ című cikkére (K. M. 1941. évf. 125 sz. kör. l.).

A vallás és nemzetiség közötti összefüggés vizsgálatánál arra az eredményre jut, hogy: „a székely még a túlvilágon is székely marad mindaddig, amíg görögkeletivé nem válik, de ez képes őt is kivetkőztetni még faji jellegéből is.“

A pogány Lin Yutang.*

A keleti életfilozófia és vallásbölcselet mindig különösképpen hatott a nyugati műveltségű emberre. Kelet kutatói és azok a nagy gondolkozók, akik valamilyen formában ismeret-ségre jutottak a sajátos keleti gondolkozással, csaknem kivétel nélkül hatása alá kerültek, s igen gyakran lelkes propagálói is lettek. Lehet, hogy meglehetősen köze van ehhez az egzotikumok iránt való mindenkori emberi fogékonyságnak is, mely minden olyant, ami messziről való, az övétől különböző, mohó szomjúsággal szív magába. Nézetünk szerint azonban nemcsak ez, vagy nem elsősorban ez volt az, ami a keleti gondolkozást annyira érdekessé és vonzóvá tette, a kutatók és gondolkozók előtt, hanem az a sajátos vonása, amely ellentétben a nyugati rohanó, csapongó, lázasan kereső, az életet és lelkeket felkavaró gondolkozással, mindig a megnyugvást, a kiegyenlítődést, a természet és a világmindenség törvényeibe való belesimulást kereste és tanította. Az elfáradt és idegessé vált nyugati szellemű embernek jól esett belevetnie magát az idillikusabb, megnyugtatóbb és egyenletesebb keleti életbölcseletbe, mint ahogy jól esik az elcsigázott emberi testnek az üdítő vízben való fürdés. Különösen áll ez a megállapítás a mai idők szellemi embe-rére. Már pedig ki tagadhatná, hogy a keleti gondolkozás nem

---

* Lin Yutang a legnagyobb mai kínai író és gondolkozó. Keresztény kínai szülőktől, sőt papi családból származik, maga is papnak készült. Mint magáról írja, érzékenyen vallásos gyermek volt. Katholikus missziónáriusok nevelték, akik gondosan ügyeltek arra, hogy úgy a kínai színházaktól, kínai énekesek hallgatásától, mint magától a klasszikus kínai műveltségtől eltiltsák. Ezt később annál nagyobb szeretettel és mohósággal igyekezett megismerni. Erősen gondolkozó típus lévén, természetes, hogy már diákkorában összeütközésbe kerül a korlátokat szabó missziónárius neveléssel. Amint igen szépen mondja, „az összeütközés a keresztény élet szépségét érző szív és az okoskodásra hajlamos fej között történt meg.“ A mindent fény alá vető ráció, csakhamar rájön, hogy